บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในสื่อบันเทิงไทย: ศึกษากรณีการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาวจากภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการประกอบสร้างความหมายของความเป็นลาว และการต่อสู้ต่อรองทางความหมายเกี่ยวกับความเป็นลาวของคนไทยและคนลาวจากภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” รวมทั้งการศึกษาแนวโน้มระดับความรุนแรงของการต่อสู้ทางความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ของฝ่ายไทยและลาวที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในโลกความเป็นจริง ทฤษฎีที่นำมาใช้คือ ทฤษฎีภาพตัวแทน (representation) และทฤษฎีเรื่องชาติ (nationalism) ประเด็นในการศึกษาเน้นมิติอำนาจในการนิยาม “ความหมาย” ของ “ความเป็นลาว” ซึ่งต้องเข้าไปดูถึงการรับรู้ (perception) ความเข้าใจ (understanding) และการตีความ (interpretation) ของปัจเจกที่มีต่อความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ในตัวบท เหตุผลที่ผู้วิจัยได้เลือกภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” มาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากภาพยนตร์ดังกล่าวเป็นตัวอย่างการปะทุของความขัดแย้งในโลกสัญญะสู่โลกความเป็นจริงที่กระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในระดับกว้างและแสดงถึงการต่อสู้ทางความหมายเกี่ยวกับ “ความเป็นลาว” ของคนลาวอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและทำให้สามารถมองเห็นแนวทางในการป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

สำหรับกรอบการศึกษาวิจัยได้กำหนดไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) เป็นการศึกษาการลงรหัสความหมาย (encoding) ว่าด้วย “ความเป็นลาว” หรืออัตลักษณ์ “ความเป็นลาว” (Lao identity) ในภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” เพื่อพิจารณากลยุทธ์ในการประกอบสร้างความจริงว่าด้วย “ความเป็นลาว” และอุดมการณ์ต่างๆที่ฝังอยู่ในสังคมไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทย ลาว/อีสาน และโลก

2. ระดับการวิเคราะห์การรับสาร (reception analysis) เป็นการศึกษาการตีความของผู้รับสาร (decoding) โดยแบ่งกลุ่มผู้รับสารเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มตัวอย่างคนไทย และกลุ่มตัวอย่างคนลาว เพื่อพิจารณาถึงปฏิกิริยาการต่อสู้ต่อรองทางความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ว่าเป็นอย่างไร

3. ระดับภาคปฏิบัติการ (action analysis) ในการต่อสู้ทางความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” จากโลกภาพยนตร์สู่โลกความจริง เพื่อพิจารณาว่าความขัดแย้งในโลกสัญญะสามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในโลกความเป็นจริงอย่างไร และหากฝ่ายไทยและลาวต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ทั้งสองฝ่ายควรมีการปรับท่าทีต่อการสร้างและการรับรู้ความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” อย่างไรต่อไป

3.1 วิธีศึกษาระดับการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis)

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ คือ ภาพยนตร์ไทยเรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง”[1] แต่เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถหาต้นฉบับที่สมบูรณ์ทั้งเรื่องได้ เนื่องจากทางบริษัท จีทีเอช จำกัด (มหาชน) ผู้สร้างภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ได้ระมัดระวังไม่ให้ต้นฉบับที่เป็นปัญหาหลุดรอดออกมาสู่

[1]ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นมาของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” กับ “หมากเตะรีเทิร์นส” ซึ่งจะมีผลต่อการเก็บข้อมูลในลำดับต่อไป ดังนี้ ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” นั้น เป็นภาพยนตร์ฉบับแรกที่ผูกเรื่องเกี่ยวกับนักฟุตบอลลาวจะเดินทางไปแข่งขันฟุตบอลโลก เนื้อหา ภาพ และเสียงในภาพยนตร์กล่าวถึงประเทศลาวโดยตรง แต่เมื่อเปิดรอบพิเศษเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ให้สื่อมวลชนและเจ้าหน้าที่จากลาวมารับชม หลังจากนั้นได้มีการทักท้วงจากรัฐบาลลาวและสถานเอกอัครรัฐทูตลาวประจำประเทศไทยว่าเนื้อหาในภาพยนตร์ได้ดูถูกและล้อเลียนคนลาว จนทำให้ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวไม่สามารถนำออกฉายให้ประชาชนทั่วไปรับชมได้ จนกว่าต้องทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ให้มีเรื่องเกี่ยวกับ“ลาว”เข้าไปเกี่ยวข้องในภาพยนตร์ บริษัทจีทีเอชผู้สร้างภาพยนตร์ของไทยได้ทำการลบภาพและสัญลักษณ์ต่างๆของลาวออกไปด้วยเทคนิคคอมพิวเตอร์ และพากย์ทับคำว่า “ลาว” เป็น คำว่า “อาวี” แทน หลังจากผ่านไป 5 เดือน ผู้สร้างภาพยนตร์ได้แก้ไขสิ่งต่างๆเรียบร้อยและนำออกฉายอีกครั้งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 โดยได้ตั้งชื่อเรื่องใหม่ว่า “หมากเตะรีเทิร์นส”

สาธารณชน เพราะเกรงว่าอาจมีตลาดมืดลักลอบอัดสำเนานำไปขายในรูปแบบวีซีดีหรือดีวีดี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในวงกว้างต่อไปได้อีก อย่างไรก็ดี นายอดิสรณ์ ตรีสิริเกษม ผู้กำกับและคนเขียนบทภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” กับ “หมากเตะรีเทิร์นส” นั้นมาจากฟิล์มต้นฉบับเดียวกัน เนื้อหาต่างๆ เหมือนเดิมทั้งหมด เพียงแต่ฉบับแก้ไข “หมากเตะรีเทิร์นส” มีการลบภาพสัญลักษณ์ลาวออกไปด้วยเทคนิคคอมพิวเตอร์ มีการพากย์ทับเสียงคำว่า “ลาว” เป็น “อาวี” และมีการถ่ายทำเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (สกู๊ปภาพยนตร์เรื่องหมากเตะรีเทิร์นส, ดีวีดี, กุมภาพันธ์ 2550) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” มาเป็นข้อมูลหลักในการศึกษาตัวบท (text) แทนภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” โดยส่วน “ลาว” ที่ถูกลบทิ้งไป ผู้วิจัยได้มีการอัดสำเนาตัวอย่างภาพยนตร์ สกู๊ปภาพยนตร์ และเพลงประกอบภาพยนตร์ ฉบับ “หมากเตะโลกตะลึง”[2] ที่ใช้โฆษณาทางโทรทัศน์จากสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งหนึ่ง (พฤษภาคม 2549) ซึ่งเป็นฉบับที่ยังมี “ลาว” ปรากฏอยู่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มประชากรจากแผ่นปิดโฆษณาภาพยนตร์ และบทภาพยนตร์ร่างที่ 4.2[3] ของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” มาปะติปะต่อ “ลาว” บางส่วนที่ถูกตัดทิ้งและลบหายไปในฉบับ “หมากเตะรีเทิร์นส”

---

[2] โฆษณาตัวอย่างภาพยนตร์ สกู๊ปภาพยนตร์ และเพลงประกอบภาพยนตร์ ที่เผยแพร่ผ่านโทรทัศน์ค่อนข้างมีความสำคัญ เพราะคนลาวส่วนใหญ่ได้รับรู้จากการรับชมรายการโทรทัศน์ของไทย หลังจากที่คนลาวได้รับชมเนื้อหาและภาพโฆษณาของภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึงที่ออกอากาศผ่านสถานีโทรทัศน์ของไทยแล้ว ชาวลาวเกิดความไม่พอใจอย่างมาก เนื่องจากมองว่าภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นการนำคนลาวมาล้อเลียนและกำลังดูถูกคนลาว จนนำไปสู่การประท้วงผู้สร้างภาพยนตร์ในที่สุด

[3] ผู้วิจัยได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในลักษณะเพื่อนแนะนำเพื่อน (snowball technique) เพื่อขอบทภาพยนตร์จากหนึ่งในทีมงานภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” มาใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิง ซึ่งบทภาพยนตร์ที่ได้มาเป็นบทร่างที่ 4.2 แม้ไม่ได้เป็นบทสมบูรณ์สุดท้าย แต่ก็เป็นบทสมบูรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทำจริง ซึ่งในกระบวนการถ่ายทำภาพยนตร์มักต้องมีการปรับแก้บทอยู่ตลอดเวลา ฉบับที่ผู้วิจัยได้มานั้นเป็นการถ่ายทำในช่วงเดือนมกราคม 2548 ซึ่งมีหลักฐานยืนยันการปรากฏภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลาวก่อนถูกเปลี่ยนไปเป็นประเทศราชรัฐอาวี (ขอสงวนนามผู้ให้ข้อมูล)

3.1.2 <u>การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการเก็บข้อมูลตัวบท</u>

หลังจากผู้วิจัยได้กลุ่มประชากรที่เป็นตัวบทภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส”[4] พร้อมกับสำเนาตัวอย่างภาพยนตร์ สกู๊ปภาพยนตร์ เพลงประกอบภาพยนตร์ แผ่นปิดโฆษณาภาพยนตร์ และบทภาพยนตร์ร่างที่ 4.2 ในฉบับ “หมากเตะโลกตะลึง” ที่ยังมี “ลาว” ปรากฏอยู่มาแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาตัวบทต่างๆเหล่านี้อย่างละเอียดในทุกฉากทุกตอนไม่น้อยกว่า 5 รอบ เพื่อทำความเข้าใจกับเนื้อหาและการลงรหัส “ความเป็นลาว” ที่เกิดขึ้นให้ได้มากที่สุด หลังจากนั้นได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่เกิดขึ้นในตัวบท โดย

1) เลือกเฉพาะในจุดสำคัญของการเล่าเรื่อง ได้แก่ จุดเปิดเรื่อง จุดสร้างความขัดแย้ง จุดพลิกผันของเรื่อง จุดสุดยอดของเรื่อง และจุดจบของเรื่อง
2) เลือกเฉพาะฉากที่ใช้เป็นจุดขายของภาพยนตร์ เช่น ฉากตลก ฉาก ดราม่า และฉากอารมณ์เกินจริง
3) เลือกเฉพาะฉากหลักๆในเรื่อง ได้แก่ ฉากสนามกีฬา ฉากสมาคมฟุตบอล ฉากที่เก็บตัวนักกีฬา ฉากสนามบิน ฉากเมืองหลวง และฉากในชนบท
4) เลือกเฉพาะตัวแสดงหลักและตัวประกอบที่มีความสำคัญในเรื่อง ได้แก่ เจ๊มิ่ง พงศ์นรินทร์ ท้าวบุนเถิง คาร์ดิญโญ่ บักงิ่ด เวินสะหวัน และพิไช เป็นต้น
5) เลือกเฉพาะเพลงประกอบภาพยนตร์หลัก ได้แก่ เพลงซิไปไส และเพลงบ่แข่งยิ่งแพ้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมา คือ มิวสิควิดีโอที่ใช้เพื่อการโฆษณาภาพยนตร์

การเก็บข้อมูลตัวบทแบ่งเป็น 2 ช่วง ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 1 ปี ดังนี้ ช่วงแรก ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 6 เดือน หลังจากภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ถูกระงับฉายจนถึงก่อนภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” ได้ลงฉายในโรงภาพยนตร์ (พฤษภาคม 2549- ตุลาคม 2549)

---

[4] ดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” เริ่มวางแผงวันแรกเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ปกและเนื้อหาภายในดีวีดี นอกจากตัวภาพยนตร์ “หมากเตะรีเทิร์นส” ฉบับสมบูรณ์ทั้งเรื่องแล้ว ยังประกอบไปด้วยสกู๊ปพิเศษมากมาย ได้แก่ สรุปเหตุการณ์ก่อนหมากเตะโลกตะลึง “โดนแบน” กระบวนการแก้ไขก่อนมาเป็นหมาเตะรีเทิร์นส ชีวิตหลังหมากเตะโดนแบน ความในใจของทีมผู้สร้างภาพยนตร์และบรรดาเหล่านักแสดงที่มีต่อการระงับฉายภาพยนตร์ เพลงประกอบภาพยนตร์ แนะนำราชรัฐอาวี และเบื้องหลังการถ่ายทำฉากต่างๆ เป็นต้น

ช่วงนี้ผู้วิจัยได้ตามเก็บตัวบทภาพยนตร์ “หมากเตะโลกตะลึง” ในรูปแบบต่างๆที่หลงเหลืออยู่ตามเว็บไซต์ต่างๆ และการอัดสำเนาวิดีทัศน์จากรายการบันเทิงตามสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ ซึ่งสิ่งที่ได้มาจากการค้นหาด้วยตนเอง และการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ที่อยู่ในวงการภาพยนตร์ (ขอสงวนนาม) เพื่อขอสำเนาตัวบทต่างๆของฉบับที่ “โดนแบน” ก็คือ โฆษณาตัวอย่างภาพยนตร์ สกู๊ปภาพยนตร์ แผ่นโปสเตอร์เรื่องย่อ แผ่นโปสเตอร์โฆษณาหนัง บทภาพยนตร์ร่างที่ 4.2 และมิวสิควิดีโอเพลงประกอบภาพยนตร์ ประชากรในส่วนต่างๆเหล่านี้แม้ไม่ได้เป็นภาพยนตร์สมบูรณ์ทั้งเรื่อง เพราะเป็นเพียงการตัดภาพยนตร์บางส่วนที่น่าสนใจมาใช้เพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ แต่ก็นับได้ว่าเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญยิ่งต่องานวิจัยฉบับนี้ เพราะข้อมูลตัวบทที่ได้มาเป็นตัวบทกลุ่มเดียวกันกับที่คนลาวได้รับชมผ่านทางสื่อต่างๆของไทยที่เป็นเหตุให้เกิดการประท้วงขึ้น (คนลาวและคนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้มีโอกาสรับชมภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึงฉบับเต็ม เพราะบริษัทผู้สร้างภาพยนตร์ได้ตัดสินใจระงับการฉายก่อนวันฉายจริงเพียงไม่กี่วัน) ยิ่งไปกว่านั้นข้อมูลที่ได้มาในช่วงแรกนี้เป็นตัวบทที่มีรูปสัญญะเกี่ยวกับ “ลาว” ปรากฏให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน ก่อนที่จะถูก “ลบ” ทิ้งไปในฉบับ “หมากเตะรีเทิร์นส”

สำหรับการเก็บข้อมูลในช่วงที่สอง เริ่มตั้งแต่ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” ลงฉายในโรงภาพยนตร์ ถึงช่วงการวางแผงดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5 เดือน (ตุลาคม 2549 - กุมภาพันธ์ 2550) โดยผู้วิจัยได้ติดตามข่าวการฉาย “หมากเตะรีเทิร์นส” อย่างใกล้ชิด และพบว่าในวันที่ 18 ตุลาคม 2549 บริษัทยูบีซี จำกัด (มหาชน) ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกยูบีซีสามารถรับชมฟรีก่อนใคร (รอบพรีวิว) และผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปชมภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” ในรอบพิเศษดังกล่าวที่โรงภาพยนตร์เมเจอร์ซีเนเพล็กซ์ สาขารัชโยธิน และหลังจากนั้นก็ได้มีโอกาสเข้าไปชมในโรงภาพยนตร์เมเจอร์ซีเนเพล็กซ์ สาขาปิ่นเกล้าในรอบปกติอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากภาพยนตร์ได้ออกโรงภาพยนตร์ไปแล้ว ผู้วิจัยได้รอวีซีดีและดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” เป็นเวลา 3 เดือน ตามกฎหมายลิขสิทธิ์การผลิตจำหน่ายวีซีดีและดีวีดี และในที่สุดต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2550 วีซีดีและดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” ก็ได้ออกจำหน่าย ซึ่งภายในดีวีดีนั้นประกอบไปด้วยภาพยนตร์ฉบับสมบูรณ์ พร้อมด้วยสกู๊ปพิเศษต่างๆทั้งหมดที่เคยฉายหน้าโรงภาพยนตร์ หลังจากได้แผ่นดีวีดีภาพยนตร์ในฉบับสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำตัวบทต่างๆในดีวีดีทั้งส่วนของภาพยนตร์และสกู๊ปภาพยนตร์มาชมอย่างละเอียดไม่ต่ำกว่า5 รอบ พร้อมเลือกจุดสำคัญของการเล่าเรื่อง ได้แก่ จุดเปิดเรื่อง จุดสร้างความขัดแย้ง จุดพลิกผันของเรื่อง จุดสุดยอดของเรื่อง และจุดจบของเรื่อง รวมทั้งฉากประกอบเด่นๆที่ใช้เป็นจุดขายของภาพยนตร์ เช่น ฉากตลก ฉากดราม่า และฉากอารมณ์เกินจริง มาวิเคราะห์กลยุทธ์การประกอบสร้าง “ความเป็น

ลาว” ที่เกิดขึ้นในตัวบท โดยได้ใช้วิธีการแทนค่าย้อนกลับว่าภาพยนตร์ “หมากเตะรีเทิร์นส” ที่รับชมอยู่ก็คือ “หมากเตะโลกตะลึง” ที่เปลี่ยนจากประเทศ “ลาว” เป็น “ราชรัฐอาวี” ตามที่ผู้กำกับภาพยนตร์ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ (อดิสรณ์ ตรีสิริเกษม, โทรทัศน์รายการ “ทุกพุธทุกแผง”, 18 ตุลาคม 2550)

3.1.3 <u>เกณฑ์การวิเคราะห์ตัวบท</u>

เกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในตัวบทภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์วิธีการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบต่างๆในภาพยนตร์มาเป็นเกณฑ์การวิเคราะห์ ได้แก่ แก่นเรื่อง/โครงเรื่อง ตัวละคร สถานที่/ฉากและองค์ประกอบฉาก เทคนิคภาพ และเพลงประกอบภาพยนตร์ เนื่องจากการสร้างความหมายใดๆในภาพยนตร์มักต้องถูกถ่ายทอดผ่านทางองค์ประกอบต่างๆข้างต้นเป็นส่วนใหญ่ เกณฑ์ต่างๆมีรายละเอียดสำหรับการวิเคราะห์ ดังนี้

1) แก่นเรื่อง/โครงเรื่อง (theme/plot) เป็นแกนความคิดหลักของภาพยนตร์ว่าตัวบทต้องการนำเสนอประเด็นความคิดอะไรออกมาสู่ผู้ชม หลังจากนั้นค่อยๆถูกขยายออกมาเป็นโครงเรื่อง (plot) ซึ่งจะมีการกำหนดทิศทางการเดินเรื่องและสร้างสัมพันธบทต่างๆในเรื่องตั้งแต่ต้นไปจนถึงจบ แก่นเรื่องและโครงเรื่องจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงจุดยืนของผู้สร้างหรือจุดยืนของตัวบทภาพยนตร์ว่ามีทัศนะความคิดเห็น หรืออุดมการณ์แบบไหนต่อประเด็นที่นำเสนอออกมา ดังนั้น การใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงต้องการวิเคราะห์ให้เห็นว่าการประกอบสร้างความเป็นลาวในภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึงนั้นมองผ่านจุดยืนของใคร และอย่างไร

2) ตัวละคร เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อความหมายในภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกลักษณะ สมญานาม บทบาท ภูมิหลัง การใช้ภาษา และการแต่งกายของตัวละครล้วนเป็นการประกอบสร้างความหมาย/ความจริงขึ้นมาได้ สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวละครในภาพยนตร์เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ หนึ่ง กลุ่มตัวละครคนลาว ได้แก่ ท้าวบุนเถิง บักงิ่ด พิไซ เวินสะหวัน และแสงเหล็ก เป็นต้น สอง กลุ่มตัวละครคนไทย ได้แก่ เจ๊มิ่ง โค้ชพงศ์นรินทร์ สมาน และนายสมาพันธ์ฟุตบอลไทย และสาม กลุ่มตัวละครที่เป็นตัวแทนศูนย์กลางความเป็นโลก (global centers) ได้แก่ กรรมการตัดสินในสนาม และหลุยส์ คาร์ดิญโญ่ โดยเกณฑ์การวิเคราะห์ตัวละครทั้งสามกลุ่มได้พิจารณาถึง สมญานาม บทบาทในเรื่อง ภูมิหลัง การสร้างร่างกาย การใช้ภาษา และการแต่งกาย เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของตัวแสดงกลุ่มต่างๆในระดับโลก

ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ว่าตัวบทภาพยนตร์ได้ประกอบสร้างความหมายให้กับ “ความเป็นลาว” ขึ้นมาอย่างไร และความหมายนั้นได้ถูกสร้างขึ้นมาโดยจุดยืนของใคร

3) ฉาก/สถานที่ ที่ปรากฏในภาพยนตร์ เนื่องจากพื้นที่ (space) เป็นอาณาบริเวณสำหรับการประกอบสร้างความหมายที่สำคัญในโลกภาพยนตร์ ภาพในความคิดของผู้สร้างจะถูกถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นรูปธรรมลงในฉาก/องค์ประกอบของฉากต่างๆ ซึ่งฉากที่ปรากฏในภาพยนตร์อาจเป็นฉากที่สร้างขึ้นจากโลกความเป็นจริงหรือโลกจินตนาการก็ได้ ฉากต่างๆจะมีการปรุงแต่งความหมายและใส่รหัสอุดมการณ์ต่างๆ (ideological code) ที่ฝังอยู่ในแต่ละสังคมออกมาให้เห็นผ่านองค์ประกอบในฉาก ได้แก่ บรรยากาศของฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก เสื้อผ้า และตัวแสดงประกอบ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการแสดงจุดยืนของผู้สร้างว่าได้กำหนดความหมายและอัตลักษณ์ “ความเป็นลาว” อย่างไร สำหรับภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ฉากต่างๆตามหลักเส้นแบ่งพรมแดนของรัฐ (state) ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ หนึ่ง ประเทศลาว สอง ประเทศไทย และสาม ประเทศอื่นๆ โดยใช้การเปรียบเทียบสภาพความเป็นเมืองและความเป็นชนบทที่เกิดขึ้นภายในฉากต่างๆ ได้แก่ ฉากสนามกีฬา ฉากสถานที่ขายของ ฉากสนามบิน ฉากสมาคมฟุตบอล ฉากสถานที่เล่นการพนัน ฉากป่าธรรมชาติ และฉากตึกอาคารสูง เป็นต้น

4) การใช้องค์ประกอบเรื่องเทคนิคภาพ หากใช้ทัศนะของฟูโกต์ (1982) กล้องอาจจะถือได้ว่าเป็นเทคโนโลยีทางอำนาจที่ใช้ในการจับจ้อง (gaze) และให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ดังนั้น การใช้กล้องจับภาพหรือใช้คอมพิวเตอร์ตัดแต่งภาพจึงเป็นการใช้อำนาจในการใส่ความหมายหรืออุดมการณ์ทางสังคมบางอย่างเข้าไปด้วยการกระทำบางอย่าง เช่น การเลือกจับภาพเฉพาะบางส่วน การเลือกไม่จับภาพบางส่วน การใช้มุมกล้องแทนสายตา การตัดแต่งภาพ และการเลือกใช้แสงในขณะถ่ายทำ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์การประกอบสร้างความจริงว่าด้วย “ความเป็นลาว” จากเทคนิคภาพในฉากหลักๆของตัวบทภาพยนตร์ ได้แก่ ฉากสนามกีฬา ฉากที่เก็บตัวนักกีฬา ฉากสนามบิน ฉากเมืองหลวง และฉากในชนบท เพื่อต้องการศึกษาจุดยืนการเล่าเรื่องว่าภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” นั้นมองลาวด้วยสายตาใคร และอย่างไร

5) เพลงประกอบภาพยนตร์ ผู้วิจัยใช้เนื้อหา (content) ของเพลงมาพิจารณาถึงสัมพันธบทต่างๆในการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นโลก” ออกมาว่าผู้สร้างใช้จุดยืนในการมอง “ลาว” อย่างไร เพราะเพลงประกอบภาพยนตร์ (Theme song) ส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมแนวคิดสำคัญของเรื่องมาสรุปลงในเนื้อและทำนองเพลง ดังนั้น เกณฑ์การวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ในเพลงประกอบภาพยนตร์จึงมีความสำคัญไม่น้อย โดยเพลงประกอบภาพยนตร์ที่ใช้วิเคราะห์มีสองเพลงหลักๆ คือ เพลง “ซิไปไส” ที่แต่ง

เนื้อร้องทำนอง และขับร้องโดยศิลปินจากประเทศลาว และเพลง “บ่แข่งยิ่งแพ้” ซึ่งเป็นฉบับดัดแปลงทำนองมาจากเพลง “ไม่แข่งยิ่งแพ้” ของธงไชย แมคอินไตย์

3.1.4 <u>แนวทางการวิเคราะห์ตัวบท</u>

ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำทฤษฎี “ภาพตัวแทน” ของ สจ๊วร์ต ฮอลล์ ที่ว่าด้วยปฏิบัติการของอำนาจผ่านทางภาษาในการสร้างความชอบธรรม/การสถาปนา“ความจริง”ให้กับบรรดาสรรพสิ่งขึ้นมาในโลก ดังนั้นการวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆในตัวบท (text) ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ว่าด้วย “ความเป็นลาว” ไม่ว่าจะเป็น แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก เทคนิคภาพ และเพลงประกอบภาพยนตร์ จึงเป็นการวิเคราะห์เพื่อดูถึงกระบวนการสร้างความหมายต่อคำว่า “ลาว” ดังนี้

ก. จุดยืนในการเล่าเรื่องในภาพยนตร์เป็นของใคร หรือใครมีอำนาจในการสร้าง/สถาปนาความจริงเกี่ยวกับลาวผ่านตัวบทที่ถูกสร้างขึ้น

ข. กลยุทธ์การสร้างความชอบธรรม (legitimize)ให้กับความหมายต่อคำว่า “ลาว” เพื่อให้ความหมายนั้นถูกสถาปนาให้เป็น “ความจริง” (truth) มีกระบวนการทำงานของภาษา/วาทกรรมอย่างไร

โดยชุดรหัสความหมายที่ผู้วิจัยใช้เป็นประเด็นในการศึกษาตัวบทแบ่งออกเป็น 3 ชุดความหมายหลักๆ ดังนี้

(1) ชุดความหมายว่าด้วย “มิติบุคลิกลักษณะของความเป็นลาว” ได้แก่ ตลก ไร้รสนิยม สู้บ่ยั่น รักชาติ ซื่อ(บื้อ) ขาดวินัย ชอบความรุนแรง และเห็นแก่เงิน ความหมายเหล่านี้ได้ถูกสร้างผ่านองค์ประกอบของภาพยนตร์ในฉากต่างๆ เช่น ฉากคนลาวขี้มูกโป่ง ฉากพิไชชูขนรักแร้สีทอง ฉากคำเดื่องเดินหัวชนประตู ฉากนักฟุตบอลลาววิ่งไล่สุนัข ฉากท้าวบุนเถิงใส่เสื้อสีชมพูแปร๋น ฉากนักกีฬาลาวฝึกซ้อมอย่างหนัก ฉากคนลาวร้องเพลงชาติลาว ฉากบักงิ่ดเกาหัวทำหน้าซื่อ ฉากท้าวบุนเถิงฉีกยิ้ม ฉากนักฟุตบอลลาวนั่งล้อมวงเล่นไพ่ ฉากภูสมิงดื่มเบียร์ ฉากกะเหรี่ยงเตะหนัก ฉากเวินสะหวันไล่ชกกรรมการ ฉากเจ๊มิ่งประกาศให้สิบล้านกับคนที่ทำประตูได้ เป็นต้น

(2) ชุดความหมายว่าด้วย “มิติการพัฒนาประเทศของลาว” ได้แก่ ลาวก้าวสู่ความเป็นสากล ลาวด้อยพัฒนา ลาวอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และลาววิ่งตามกระแสโลก

เป็นต้น ความหมายเหล่านี้ได้ถูกสร้างผ่านองค์ประกอบของภาพยนตร์ในฉากต่างๆ เช่น มิวสิควิดีโอซิไปไส ฉากแฟนบอลลาวแห่ต้อนรับนักฟุตบอลทีมชาติลาว ฉากสภาพบ้านเรือนของลาว ฉากการเฟ้นหานักฟุตบอลลาวตามตลาดสด ฉากนักฟุตบอลลาวนั่งในรถแช่แข็งจนขี้มูกไหลย้อย ฉากสถิติความพ่ายแพ้ของทีมชาติลาวที่ถูกบันทึกลงบนกำแพงไซ ฉากรีสอร์ทสนามฝึกซ้อมแห่งใหม่ที่กว้างขวางท่ามกลางธรรมชาติ ฉากนักฟุตบอลทีมชาติลาวต้องหันมากินพาสต้าแทนข้าวเหนียวไก่ย่าง ฉากภูสมิงในชุดฮิพฮอพ ฉากนักฟุตบอลทีมชาติลาวย้อมผมทอง ฉากนักฟุตบอลทีมชาติลาวเดินทางกลับจากการไปแข่งที่ต่างประเทศด้วยภาพลักษณ์แบบตะวันตก เป็นต้น

(3) ชุดความหมายว่าด้วย “มิติความสัมพันธ์กับไทย” ได้แก่ ลาวเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับไทย ลาวต้องพึ่งพิงไทย และลาวเป็นแรงงานของไทย เป็นต้น ความหมายเหล่านี้ได้ถูกสร้างผ่านองค์ประกอบของภาพยนตร์ในฉากต่างๆ เช่น ฉากเจ๊มิ่งให้อภัยกัปตันทีมชาติลาวที่พูดจาก้าวร้าวใส่คนไทย ฉากพงศ์นรินทร์ตัดสินใจเลือกทำทีมลาวต่อไปในรอบตัดเชือกกับทีมไทย ฉากคนอีสานและคนลาวอยู่ร่วมกันในสนามฝึกซ้อมแห่งใหม่ริมแม่น้ำโขงอย่างมีความสุข ฉากท้าวบุนเถิงไปขอความสนับสนุนกับโค้ชพงศ์นรินทร์และเจ๊มิ่งให้ช่วยไปทำทีมชาติลาว และฉากแม่ครัวลาวในร้านอาหารไทย เป็นต้น

3.2 วิธีการศึกษาระดับการวิเคราะห์การรับสาร (reception analysis)

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรผู้ชมภาพยนตร์ในงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆตามลักษณะทางชาติพันธุ์ (ethnicity) คือ กลุ่มประชากรผู้ชมคนไทยและกลุ่มประชากรผู้ชมคนลาว โดยลักษณะกลุ่มประชากรผู้ชมคนไทยมีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับลาวทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม ประสบการณ์ทางตรง (direct experience) ได้แก่ การรู้จักคนลาว การเดินทางไปประเทศลาว และการย้ายไปอยู่ที่ประเทศลาว เป็นต้น ส่วนประสบการณ์ทางอ้อม (indirect experience) ได้แก่ ประสบการณ์ผ่านสื่อ (mediated experience) ต่างๆ เช่น สื่อบุคคลที่มาเล่าให้ฟัง สื่อมวลชนของไทย และสื่อมวลชนของลาว เป็นต้น ส่วนกลุ่มประชากรผู้ชมคนลาวก็เช่นเดียวกับคนไทย กล่าวคือ ลักษณะกลุ่มประชากรมีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับไทยทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม ประสบการณ์ทางตรง (direct experience) ได้แก่ การรู้จักคนไทย การเดินทางไปประเทศไทย และการย้ายไปพำนักที่ประเทศไทย เป็นต้น ส่วนประสบการณ์ทางอ้อม (indirect

experience) ได้แก่ ประสบการณ์ผ่านสื่อ (mediated experience) ต่างๆ เช่น สื่อบุคคลที่มาเล่าให้ฟัง สื่อมวลชนของไทย และสื่อมวลชนของลาว เป็นต้น

3.2.2 <u>การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการเก็บข้อมูลการตีความผู้รับสาร</u>

ผู้วิจัยได้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างมีเป้าหมาย (purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์พื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 89 คน ดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่างคนไทย กำหนดไว้ 35 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยๆ ดังนี้ หนึ่ง กลุ่มคนกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 25 คน กลุ่มคนอีสานและคนไทยที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว จำนวน 8 คน และกลุ่มคนไทยในประเทศลาว จำนวน 2 คน ลักษณะกลุ่มประชากรมีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับลาวทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม
2) กลุ่มตัวอย่างคนลาว กำหนดไว้ 54 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยๆ ดังนี้ หนึ่ง คนลาวในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน 22 คน สอง คนลาวในพื้นที่นอกนครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน 25 คน และคนลาวในกรุงเทพฯ จำนวน 7 คน ลักษณะกลุ่มประชากรมีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับไทยทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม

สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก ทั้งในระดับกลุ่ม (group interview) และเดี่ยว (individual interview) เป็นหลัก พร้อมกับการสังเกตการณ์ (observation) ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นใหญ่ๆ คือ ขั้นติดต่อประสานงาน ขั้นการเตรียมงานก่อนการสัมภาษณ์ และขั้นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

<u>ขั้นการติดต่อประสานงาน</u>

กลุ่มตัวอย่างการสัมภาษณ์ในครั้งแรกนั้น ผู้วิจัยกำหนดไว้ประมาณ 12 คน คือ คนไทยจำนวน 6 คน และคนลาวจำนวน 6 คน โดยตั้งใจว่าจะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นคนลาวในกรุงเทพฯ คนอีสานในกรุงเทพฯ และคนกรุงเทพฯ เพราะผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เน้นเกณฑ์เรื่องชาติพันธุ์เป็นหลัก ซึ่งชาติพันธุ์ต่างๆที่คัดเลือกไว้สามารถหาได้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการ

เดินทางไปพื้นที่จริงอีกด้วย แต่ภายหลังการนำเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์และการชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้มีการเสนอว่ากลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ไม่น่าจะต่ำกว่า 40 คน และควรลงพื้นที่จริงในประเทศลาวไม่น้อยกว่า 3 เขต เพื่อให้ได้ไปสัมผัสกับบรรยากาศจริงในหลายพื้นที่ของประเทศลาวด้วยตัวเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนการกำหนดขอบเขตการสัมภาษณ์ใหม่ให้กว้างขวางกว่าเดิม โดยเปลี่ยนจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์จาก 12 คน ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นจำนวน 89 คน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว และพื้นที่ในประเทศลาว โดยในแต่ละพื้นที่ได้กำหนดและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างไว้ ดังนี้

1) <u>พื้นที่กรุงเทพมหานคร</u> เลือกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯและปริมณฑล จำนวน 25 คน และกลุ่มตัวอย่างคนลาวที่อาศัยในกรุงเทพฯ จำนวน 7 คน โดยลักษณะกลุ่มประชากรให้มีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับลาวและ/หรือไทยทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและ/หรือทางอ้อม
2) <u>พื้นที่จังหวัดของไทยที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว</u> เลือกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนอีสาน จำนวน 6 คน และคนไทยที่อยู่ติดชายแดนไทย-ลาวที่เชียงราย 1 คน โดยลักษณะกลุ่มประชากรให้มีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับลาวทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและ/หรือทางอ้อม
3) <u>พื้นที่ในประเทศลาว</u> เลือกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนลาวในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน 22 คน นอกเขตนครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน 25 คน โดยแบ่งเป็นที่วังเวียง 7 คน หลวงพระบาง 16 คน ปากแบง 1 คน และห้วยทราย 1 คน นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการสัมภาษณ์กลุ่มคนไทยในประเทศลาวอีก 2 คน โดยลักษณะกลุ่มประชากรให้มีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับลาวและ/หรือไทยทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและ/หรือทางอ้อม

การประสานงานการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 89 คน ผู้วิจัยได้เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม -สิงหาคม 2550 รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน ซึ่งหลังการติดต่อประสานงานผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะ ดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯและปริมณฑล จำนวน 25 คน กลุ่มตัวอย่างคนลาวที่อาศัยในกรุงเทพฯ จำนวน 7 คน และกลุ่มตัวอย่างคนอีสานในกรุงเทพฯ จำนวน 1 คน ซึ่งมาจากทั้งการติดต่อประสานงานโดยตรงและโดยอ้อมผ่านทางเพื่อนแนะนำเพื่อน (snowball technique) ซึ่งรายละเอียดกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ในพื้นที่กรุงเทพฯมีต่อไปนี้[5]

ตารางที่ 3.1

แสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯและปริมณฑลในพื้นที่กรุงเทพฯ

กลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯและปริมณฑล จำนวน 25 คน					
	ชื่อ	เพศ	วุฒิการศึกษา	อาชีพ	ประสบการณ์เกี่ยวกับลาว
1	เชาวลิต	ช	ต่ำกว่าป.ตรี	ลูกจ้างชั่วคราว	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ
2	โจ	ช	ปริญญาตรี	นักศึกษาปริญญาตรี	มีประสบการณ์ผ่านสื่อเป็นส่วนใหญ่ แต่เคยคุยกับคนลาวที่อยู่ในสหรัฐฯ
3	นรชัย	ช	ปริญญาตรี	นักศึกษาปริญญาตรี	เคยไปเที่ยวประเทศลาว
4	เมธ	ช	ปริญญาตรี	ทำงานเอกชน	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ
5	เอี่ยว	ช	ปริญญาตรี	ทำงานเอกชน	มีประสบการณ์ผ่านสื่อเป็นส่วนใหญ่
6	เจี๊ยบ	ช	ปริญญาตรี	ทำงานเอกชน	มีคนลาวเป็นคนงานที่บ้าน และเคยไปเที่ยวประเทศลาว
7	เอ้	ช	ปริญญาตรี	ทำงานเอกชน	เคยสัมภาษณ์ศิลปินวัยรุ่นวงเซลจากประเทศลาว
8	บูรณ์	ช	ปริญญาตรี	เจ้าของกิจการเอกชน	มีคนลาวเป็นลูกจ้างในโรงงาน
9	เทพ	ช	ปริญญาตรี	เจ้าของกิจการเอกชน	มีคนลาวเป็นลูกจ้างในร้าน
10	ศุภวัฒน์	ช	ปริญญาโท	นักศึกษาปริญญาโท	เคยไปเที่ยวประเทศลาว และรู้จักนักศึกษาลาวที่มาเรียนต่อในไทย

[5] ขอสงวนชื่อ-นามสกุลจริง เพื่อป้องกันผลกระทบทางใดทางหนึ่งต่อผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯและปริมณฑล จำนวน 25 คน					
	ชื่อ	เพศ	วุฒิการศึกษา	อาชีพ	ประสบการณ์เกี่ยวกับลาว
11	ธเนศ	ช	ปริญญาโท	นักศึกษาปริญญาโท	ติดต่อการค้าระหว่างประเทศกับนักธุรกิจลาวและรู้จักนักศึกษาลาวที่มาเรียนต่อในไทย
12	อภิชาต	ช	ปริญญาโท	นักศึกษาปริญญาโท	มีประสบการณ์ผ่านสื่อเป็นส่วนใหญ่ และเพิ่งได้รู้จักนักศึกษาลาวในไทย
13	ต้น	ช	ปริญญาโท	นักศึกษาปริญญาโท	จบการศึกษาด้านเอเชียอาคเนย์ศึกษา และเคยไปเที่ยวประเทศลาว
14	อ๊อย	ช	ปริญญาโท	ข้าราชการ	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ
15	นำ	ช	ปริญญาโท	ข้าราชการ	มีประสบการณ์ผ่านสื่อเป็นส่วนใหญ่
16	สมศรี	ญ	ต่ำกว่าป.ตรี	ข้าราชการ	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ
17	อุษณา	ญ	ปริญญาตรี	นักศึกษาปริญญาตรี	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ
18	วรรณ	ญ	ปริญญาตรี	เจ้าของกิจการ	มีลูกจ้างคนลาวในโรงงาน
19	พร	ญ	ปริญญาตรี	เจ้าของกิจการ	มีลูกจ้างคนลาวในร้าน
20	รัตน์	ญ	ปริญญาตรี	เจ้าของกิจการ	มีลูกจ้างคนลาวทำงานบ้าน
21	หนึ่ง	ญ	ปริญญาโท	ข้าราชการ	ทำงานดูแลโครงการเชื่อมถนนไทย-ลาวร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของลาว
22	ใหญ่	ญ	ปริญญาโท	ข้าราชการ	ทำงานดูแลโครงการเชื่อมถนนไทย-ลาวร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของลาว
23	ใหม่	ญ	ปริญญาโท	ทำงานเอกชน	มีลูกจ้างคนลาวทำงานบ้าน
24	เปิ้ล	ญ	ปริญญาโท	ทำงานเอกชน	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ
25	ปุ๊	ญ	ปริญญาโท	ทำงานเอกชน	มีแต่ประสบการณ์ผ่านสื่อ

จากตารางที่ 3.1 การแสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯและปริมณฑล จำนวน 25 คน ที่ได้มาหลังการติดต่อประสานงานเรียบร้อยแล้ว ปรากฏเป็นเพศชาย 15 คน และหญิง 10 คน ช่วงอายุประมาณ 20-50 ปี วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี –ปริญญาโท แบ่งเป็นต่ำกว่าปริญญาตรี 2 คน ระดับปริญญาตรี 12 คน และสูงกว่าปริญญาตรี 11 คน อาชีพ

รับราชการ 5 คน ธุรกิจส่วนตัว 5 คน ทำงานเอกชน 7 คน นิสิตนักศึกษา 7 คน และลูกจ้างทั่วไป 1 คน มีทั้งที่มีและไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับลาวแต่มีประสบการณ์ทางอ้อมเกี่ยวกับลาวทุกคน โดยกลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับลาวตั้งแต่ปานกลางถึงค่อนข้างน้อยมีจำนวน 19 คน ได้แก่ กลุ่มนายจ้างแรงงานลาว กลุ่มข้าราชการที่ทำโครงการร่วมกับลาว กลุ่มนักศึกษาโครงการเอเชียอาคเนย์ศึกษา กลุ่มนักศึกษาที่มีเพื่อนเป็นนักศึกษาลาว ดีเจสัมภาษณ์ศิลปินวงลาว และกลุ่มผู้ที่เคยเดินทางไปเที่ยวประเทศลาว เป็นต้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯที่ไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับลาวเลยมีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน รวมทั้งหมด 25 คน ซึ่งได้ครบตามคุณลักษณะกลุ่มประชากรที่หลากหลายตามที่ผู้วิจัยต้องการ ทั้งเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ของกลุ่มคนกรุงเทพฯเกี่ยวกับลาวที่มีหลากหลายรูปแบบ

ตารางที่ 3.2
แสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนลาวในพื้นที่กรุงเทพฯ

กลุ่มตัวอย่างคนลาวในกรุงเทพฯ จำนวน 7 คน					
	ชื่อ	เพศ	วุฒิการศึกษา	อาชีพ	ประสบการณ์เกี่ยวกับลาว/ไทย
1	แปง	ญ	ปริญญาโท	แพทย์	ข้าราชการลาวที่เวียงจันทน์มาเรียนต่อด้านพยาธิแพทย์ ที่คณะแพทยศาสตร์ ศิริราช
2	หนิง	ญ	ปริญญาโท	ข้าราชการกระทรวงการคลัง	ข้าราชการลาวที่เวียงจันทน์มาเรียนต่อด้านกฎหมาย ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3	โบ้	ช	ปริญญาโท	นักกฎหมาย	ข้าราชการลาวที่เวียงจันทน์มาเรียนต่อด้านกฎหมาย ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4	เมย์	ญ	ต่ำกว่าม.ต้น	ลูกจ้าง	คนสาละวัน มาทำงานในกรุงเทพฯได้ 5 ปี
5	วรรณ	ญ	ต่ำกว่าม.ต้น	ลูกจ้าง	คนสาละวัน มาทำงานในกรุงเทพฯได้ 5 ปี
6	ตุ้ม	ญ	ต่ำกว่าม.ต้น	ลูกจ้าง	คนสาละวัน มาทำงานในกรุงเทพฯได้ 4 ปี
7	แสง	ช	ต่ำกว่าม.ต้น	ลูกจ้าง	คนสาละวัน มาทำงานในกรุงเทพฯได้10 ปี

จากตารางที่ 3.2 การแสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนลาวในกรุงเทพฯ จำนวน 7 คน ที่ได้มาหลังการติดต่อประสานงานเรียบร้อยแล้ว ปรากฏเป็นเพศชาย 2 คน และหญิง 5 คน ช่วงอายุประมาณ 20-30 ปี วุฒิการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น –ปริญญาโท แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มระดับปัญญาชนที่มาศึกษาต่อในเมืองไทยจำนวน 3 คน มาจากเขตเมืองหลวง “นครหลวงเวียงจันทน์” และระดับผู้ใช้แรงงานต่างด้าว 4 คน มาจากพื้นที่ลาวตอนใต้คือแขวงสาละวัน กลุ่มตัวอย่างคนลาวเหล่านี้ได้มาจากการติดต่อแบบเพื่อนแนะนำเพื่อน โดยกลุ่มนักศึกษาลาวในกรุงเทพฯได้รับความช่วยเหลือจาก “ต๋อย” นักศึกษาลาว คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เป็นผู้ช่วยติดต่อประสานงานกับกลุ่มนักศึกษาลาวในกรุงเทพฯ จำนวน 5 คน แต่เนื่องจากนักศึกษาลาวส่วนใหญ่มาจากเวียงจันทน์และเป็นข้าราชการทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงลดจำนวนเป็นการสัมภาษณ์แบบกลุ่มจำนวน 3 คนแทน ส่วนกลุ่มแรงงานลาวในกรุงเทพฯ ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังร้านค้า โรงงาน และบ้านของญาติและเพื่อนๆที่รู้จักที่มีคนงานลาวมาทำงานอยู่ด้วย ในที่สุดจึงได้กลุ่มตัวอย่างคนลาวที่เป็นแรงงานมาได้ 4 คน ซึ่งทั้งหมดมาจากแขวงสาละวันที่อยู่ทางลาวตอนใต้ รวมได้กลุ่มตัวอย่างคนลาวในกรุงเทพฯทั้งหมด 7 คน ซึ่งครบตามคุณลักษณะกลุ่มประชากรที่หลากหลายตามที่ผู้วิจัยต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะทางชนชั้นของคนลาวที่เข้ามาพำนักอยู่ในประเทศไทยที่ไม่ได้มีเพียงแรงงานลาวเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มข้าราชการและปัญญาชนของลาวอีกด้วย

ตารางที่ 3.3
แสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนอีสานในพื้นที่กรุงเทพฯ

กลุ่มตัวอย่างคนอีสานในกรุงเทพฯ จำนวน 1 คน					
	ชื่อ	เพศ	วุฒิการศึกษา	อาชีพ	ประสบการณ์เกี่ยวกับลาว
1.	สงวน	ช	ต่ำกว่าป.ตรี	ข้าราชการเกษียณฯ (อดีตนักการภารโรง)	ไม่เคยไปประเทศลาว แต่เคยสนิทสนมอย่างมากกับนักศึกษาลาวที่มาเรียนต่อที่เมืองไทย

จากตารางที่ 3.3 กลุ่มตัวอย่างคนอีสานในกรุงเทพฯ ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้แต่แรก เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดการสัมภาษณ์กลุ่มคนอีสานแถวบริเวณจังหวัดชายแดนไทย-ลาวในภาคอีสานของไทย แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างคนอีสานคนนี้มีความน่าสนใจหลายประการ กล่าวคือ เป็นคนอีสานโดยกำเนิดแต่เติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯมานานกว่า 40 ปี ซึ่ง

มากกว่าการอาศัยอยู่ในภูมิลำเนาจังหวัดมหาสารคาม “สงวน” เป็นคนอีสานที่ไม่เคยไปประเทศลาว และไม่รู้จักคนลาวโดยตรงมาก่อน แต่เมื่อมาอยู่กรุงเทพฯถึงได้มีโอกาสมารู้จักคนลาวที่เป็นนักศึกษาลาวที่มาเรียนต่อเมืองไทย ซึ่งจากการพูดคุยติดต่อในครั้งแรกได้ทราบว่า “สงวน” มีความสนิทสนมกับนักศึกษาลาวที่มาเรียนเมืองไทยหลายคน โดยเฉพาะ “ปิง” นักศึกษาที่มีฐานะร่ำรวยจากประเทศลาว แม้ว่า “ปิง”จบการศึกษาไปแล้วก็ยังมาเยี่ยมเยือน “สงวน” ทุกครั้งเมื่อเดินทางมากรุงเทพฯ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตัดสินใจเลือก “สงวน” เป็นกลุ่มตัวอย่างคนอีสานที่มีการสัมภาษณ์ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2) กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เขตพื้นที่จังหวัดที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย - ลาวของไทย แถบจังหวัดอุดรธานีถึงหนองคาย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างคนอีสานจำนวน 6 คน และกลุ่มตัวอย่างที่จังหวัดเชียงรายจำนวน 1 คน โดยผ่านการติดต่อประสานงานทางอ้อมแบบเพื่อนแนะนำเพื่อน (snowball technique) และการเลือกโดยบังเอิญ (accidental sampling) ซึ่งรายละเอียดกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ในพื้นที่จังหวัดที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาวของไทย มีต่อไปนี้

ตารางที่ 3.4
แสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว

กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว จำนวน 7 คน					
	ชื่อ	เพศ	วุฒิการศึกษา	อาชีพ	ประสบการณ์เกี่ยวกับลาว
1.	อุทัย	ช	ต่ำกว่าป.ตรี	ข้าราชการ	ไม่เคยไปลาว/รู้จักคนลาวน้อยมาก
2	ทองหล่อ	ช	ต่ำกว่าป.ตรี	เจ้าของกิจการ	เคยไปลาว/รู้จักคนลาว
3	จรรยาภรณ์	ญ	ต่ำกว่าป.ตรี	เจ้าของกิจการ	เคยไปลาว/ทำการค้ากับลาว/มีญาติเป็นคนลาว
4	สุทธิพงศ์	ช	ปริญญาตรี	เจ้าของร้านตัดเสื้อ	เคยไปลาว/มีเพื่อนเป็นคนลาว
5	รักพงษ์	ช	ปริญญาตรี	อดีตข้าราชการป่าไม้	เคยไปลาว/รู้จักคนลาวแต่ไม่ได้สนิทสนมมากนัก
6	สุวัฒน์	ช	ปริญญาโทจากอินเดีย	อดีตนายธนาคาร	เคยไปลาว/รู้จักคนลาวแต่ไม่ได้สนิทสนมมากนัก
7	ประชา	ช	ต่ำกว่าป.ตรี	ขับรถรับจ้าง	เคยไปลาว/สนิทกับคนลาว

จากตารางที่ 3.4 การแสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนไทยที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว จำนวน 7 คน ที่ได้มาหลังการติดต่อประสานงานล่วงหน้าและการได้มาจากการเลือกโดยบังเอิญ ปรากฏว่าได้กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 6 คน และหญิง 1 คน ช่วงอายุประมาณ 25-65 ปี วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี –ปริญญาโท อาชีพรับราชการ 1 คน เกษียณราชการ 1 คน อดีตนายธนาคารบริษัทเอกชน 1 คน ธุรกิจส่วนตัว 3 คน และลูกจ้างทั่วไป 1 คน โดยหมายเลข 1-6 เป็นคนอีสานจังหวัดอุดรธานี ส่วนหมายเลข 7 เป็นคนอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่อยู่ติดกับตำบลห้วยทรายชายแดนของลาว กลุ่มตัวอย่างมีทั้งที่เคยไปลาวและไม่เคยไปลาว แต่ทั้งหมดมีประสบการณ์ตรงกับคนลาว

3) กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เขตพื้นที่ประเทศลาว ได้แก่ กลุ่มคนลาวที่อยู่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ กลุ่มคนลาวที่อยู่นอกเขตนครหลวงเวียงจันทน์ และกลุ่มคนไทยในประเทศลาว จากการติดต่อประสานงานทางอ้อมแบบเพื่อนแนะนำเพื่อน (snowball technique) และการเลือกโดยบังเอิญตามเส้นทางการเดินทางจาก นครหลวงเวียงจันทน์ – วังเวียง – หลวงพระบาง - ปากแบง-ห้วยทราย ในที่สุด ผู้วิจัยก็ได้กลุ่มคนลาวที่นครหลวงเวียงจันทน์ 22 คน กลุ่มคนลาวนอกพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ 25 คน และกลุ่มคนไทยในประเทศลาว 2 คน โดยความช่วยเหลืออย่างดีจากสองคน คนแรก คือ “ต๋อย” นักศึกษาชาวลาวที่เป็นเพื่อนรุ่นน้องของผู้วิจัยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศที่เวียงจันทน์ “ต๋อย” มีญาติและเพื่อนอยู่ทั้งที่นครหลวงเวียงจันทน์ วังเวียง และหลวงพระบาง โดย “ต๋อย” ยินดีช่วยเหลือหากลุ่มตัวอย่างคนลาวที่นครหลวงเวียงจันทน์ วังเวียง และหลวงพระบาง ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะกลุ่มประชากรเอาไว้ให้ พร้อมกับติดต่อเรื่องที่พัก ยานพาหนะรถตู้ที่ใช้เดินทาง และต๋อยยังได้ร่วมเดินทางไปพร้อมกับผู้วิจัยตลอดการการเก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่นครหลวงเวียงจันทน์ถึงหลวงพระบาง เป็นเวลา 6 วัน (17-22 สิงหาคม 2550) คนที่สอง คือ “แรก” เพื่อนรุ่นน้องที่ย้ายไปอยู่ที่หลวงพระบางมานานกว่า 5 ปี และมีสายสัมพันธ์กว้างขวางกับคนลาวตั้งแต่ระดับข้าราชการชั้นสูงจนถึงระดับประชาชนธรรมดา ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับ “แรก” ทางโทรศัพท์ทางไกลต่างประเทศ และอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง เพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์การทำงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งการดำเนินการเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจาก “แรก” เคยเป็นนักวิจัยอยู่ในประเทศลาวมาก่อนด้วย แต่ปัจจุบันได้หันไปทำธุรกิจรีสอร์ทที่หลวงพระบาง ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นชาวลาวที่หลวงพระบางในร้านอาหารและสปาที่ “แรก” เป็นหุ้นส่วนกับเพื่อนคนไทยอีกคนหนึ่งมาจำนวน 6 คน และกลุ่มตัวอย่างคนไทยที่ย้ายไปอยู่ที่หลวงพระบางอีก 2 คน พร้อมด้วยการจัดหาที่พักราคาพิเศษ อาหาร ตั๋วเรือโดยสารไปปากแบง-ห้วยทราย และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในการ

พำนักอยู่ที่หลวงพระบางเป็นเวลา 4 วัน (20-23 สิงหาคม 2550) หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญตามเส้นทางการเดินทางกลับจากหลวงพระบาง-ห้วยทราย (23 - 24 สิงหาคม 2550) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างคนลาวมาอีก 2 คน คือ “แต๊ป” กลุ่มตัวอย่างที่ปากแบง และ “น้อง” กลุ่มตัวอย่างที่ห้วยทราย แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างคนลาวส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้ระบุชื่อหรือข้อมูลส่วนตัวอย่างละเอียด ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอระบุข้อมูลแบบรวมๆพอสังเขป ดังนี้

ตารางที่ 3.5
แสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนลาวในพื้นที่ประเทศลาว
และคนไทยในพื้นที่ประเทศลาว

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูล
คนลาวในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ (22 คน)	● กลุ่มตัวอย่างมีทั้งสิ้น 22 คน เป็นเพศชาย 11 คน และหญิง 11 คน อายุตั้งแต่ 14-56 ปี วุฒิการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 –ปริญญาโท ประกอบด้วยอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว ทำงานเอกชน นักเรียน นักศึกษา แม่บ้าน และรับจ้างทั่วไป มี/ไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับไทยและต่างประเทศ ประสบการณ์ตรงเช่น การข้ามฝั่งมาซื้อสินค้าหรือรักษาพยาบาลที่หนองคาย/อุดรธานี การเดินทางมาเที่ยวกรุงเทพและจังหวัดอื่นๆของไทย การเดินทางมาศึกษาต่อที่เมืองไทย และการมีญาติอยู่ฝั่งไทย เป็นต้น แต่ทุกคนล้วนมีประสบการณ์เกี่ยวกับไทยจากการรับสื่อของไทยทุกคน
คนลาวในพื้นที่นอกนครหลวงเวียงจันทน์ (25 คน)	● คนลาวในพื้นที่วังเวียง จำนวน 7 คน เป็นเพศชายทั้งหมด อายุระหว่าง 28-36 ปี วุฒิการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 – ปริญญาโท ประกอบด้วยอาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว และรับจ้างทั่วไป มี/ไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับไทยและต่างประเทศ แต่มีประสบการณ์เกี่ยวกับไทยจากการรับสื่อของไทยทุกคน

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูล
	• คนลาวในพื้นที่หลวงพระบาง จำนวน 16 คน เพศชายและหญิง อายุระหว่าง 16-65 ปี วุฒิการศึกษาตั้งแต่ไม่ได้เรียนหนังสือ –ปริญญาตรี ประกอบด้วยอาชีพข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัว ทำงานเอกชน นักศึกษา แม่บ้าน ทำไร่ทำนา และรับจ้างทั่วไป มี/ไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับไทยและต่างประเทศ แต่มีประสบการณ์เกี่ยวกับไทยจากการรับสื่อของไทยทุกคน • คนลาวในพื้นที่ปากแบง จำนวน 1 คน ชื่อ แต๊ป เพศหญิง อายุ 18 ปี การศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อาชีพบริการอาหารและน้ำดื่มในเรือที่เดินทางไปปากแบง-ห้วยทราย ไม่เคยเดินทางข้ามมาฝั่งไทยแต่นิยมรับสื่อจากไทย • คนลาวในพื้นที่ห้วยทราย (ติดชายแดนจังหวัดเชียงราย) จำนวน 1 คน ชื่อ น้อง เพศหญิง อายุ 30 ปี อาชีพดูแลบ้านพักนักท่องเที่ยว มีประสบการณ์ข้ามฝั่งมาไทยและนิยมรับสื่อจากไทย
คนไทยในหลวงพระบาง (2 คน)	• ชื่อ เอื้อย เพศชาย อายุ 35 ปี เป็นคนกรุงเทพฯ จบการศึกษาปริญญาตรี อดีตนักฟุตบอลทีมเยาวชนไทย ย้ายมาทำธุรกิจเกสต์เฮ้าส์ที่หลวงพระบางมาเป็นเวลา 3 ปี เคยเดินทางไปหลายเมืองในประเทศลาวแต่ชอบหลวงพระบางมากที่สุดเพราะชื่นชอบบรรยากาศเก่าๆ ปัจจุบันได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ที่หลวงพระบางทั้งหมดแล้ว • ชื่อ ปอน เพศชาย อายุ 33 ปี เป็นคนกรุงเทพฯ จบการศึกษาปริญญาตรี ย้ายมาร่วมหุ้นเปิดสปาและเกสต์เฮ้าส์ที่หลวงพระบางมาเป็นเวลา 9 เดือน เคยมีประสบการณ์เดินทางไปเวียงจันทน์บ้าง แต่ชอบหลวงพระบางเพราะชื่นชอบอัธยาศัยของคนลาวหลวงพระบางที่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน โดยตั้งใจจะย้ายรกรากมาอยู่ลาวอย่างถาวร

จากตารางที่ 3.5 การแสดงลักษณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่างคนลาวในพื้นที่ประเทศลาว และคนไทยในพื้นที่ประเทศลาวที่ได้มาหลังการติดต่อประสานงานล่วงหน้าและการเลือกโดยบังเอิญตามเส้นทางการเดินทาง ปรากฏว่าได้กลุ่มตัวอย่างคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์จำนวน 22 คน กลุ่มตัวอย่างคนลาวนอกพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์จำนวน 25 คน แบ่งเป็น พื้นที่วังเวียง 7 คน พื้นที่หลวงพระบาง 16 คน พื้นที่ปากแบง 1 คน และพื้นที่ห้วยทราย 1 คน และกลุ่มตัวอย่างคนไทยในหลวงพระบางจำนวน 2 คน โดยลักษณะกลุ่มประชากรมีความหลากหลายทางเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับลาวและ/หรือไทยทั้งที่เป็นประสบการณ์ทางตรงและ/หรือทางอ้อมตามที่ผู้วิจัยต้องการ

<u>ขั้นการเตรียมงานก่อนการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง</u>

หลังจากได้ติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่าง และผู้ประสานงานในลาวจนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดวันเวลาการสัมภาษณ์จริงออกเป็น 2 ช่วงใหญ่ๆ ดังนี้

1) ช่วงระหว่างวันที่ 17 – 25 สิงหาคม 2550 เป็นการเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ประเทศลาว และพื้นที่จังหวัดติดชายแดนไทย-ลาวของไทยตามเส้นทางตามลำดับ ดังนี้ กรุงเทพฯ-อุดรธานี-หนองคาย-นครหลวงเวียงจันทน์-วังเวียง-หลวงพระบาง-ปากแบง-ห้วยทราย-เชียงราย-กรุงเทพ รวมทั้งหมด 9 วัน (ดูภาพการเดินทางได้ที่ภาคผนวก ข)
2) ช่วงระหว่างวันที่ 29 สิงหาคม- 9 กันยายน 2550 (หลังเดินทางกลับจากประเทศลาว) เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรุงเทพมหานครตามวัน เวลาและสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างนัดหมาย รวมทั้งหมด 12 วัน

เมื่อทำการนัดหมายวัน เวลา สถานที่ที่ชัดเจนจนเป็นตารางกำหนดการแล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมประเด็นคำถาม และข้อมูลของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” และ “หมากเตะรีเทิร์นส” ในรูปแบบของดีวีดี และภาพโปสเตอร์จากหนัง เพื่อไปสัมภาษณ์การตีความของผู้รับสาร โดยการคัดเลือกข้อมูลด้านภาพที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เช่นเดียวกันกับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของตัวบท (text) กล่าวคือ หนึ่ง การเลือกเฉพาะจุดสำคัญของการเล่าเรื่อง ได้แก่ จุดเปิดเรื่อง จุดสร้างความขัดแย้ง จุดพลิกผัน จุดจบของเรื่อง สอง การเลือกเฉพาะฉากที่ใช้เป็นจุดขายของภาพยนตร์ ได้แก่ ฉากตลก ฉากดราม่า และฉากอารมณ์เกินจริง สาม การเลือกเฉพาะฉากหลักๆในเรื่อง ได้แก่ ฉากสนามกีฬา

ฉากสมาคมฟุตบอล ฉากที่เก็บตัวนักกีฬา ฉากสนามบิน ฉากเมืองหลวง และฉากในชนบท สี่ การเลือกเฉพาะฉากเด่นๆของตัวแสดงหลักๆที่มีความสำคัญในเรื่อง เช่น เจ๊มิ่ง พงศ์นรินทร์ ท้าวบุนเถิง คาร์ดิญโญ่ บักงิ่ด เวินสะหวัน และพิไช เป็นต้น และสุดท้าย การเลือกมิวสิควิดีโอเพลงประกอบภาพยนตร์ “ซิไปไส” และ “บ่แข่งยิ่งแพ้”

ผู้วิจัยได้นำตัวบทภาพยนตร์ (text) ทั้งหมดมาตัดต่อใหม่ โดยเลือกเฉพาะฉากต่างๆที่กล่าวกล่าวมาข้างต้นนำมาจัดเรียงให้สอดคล้องกับลำดับของประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีการเว้นภาพสีดำคั่นระหว่างชุดคำถามต่างๆเอาไว้ เพื่อไม่ให้การสัมภาษณ์เกิดการสะดุดจากการกรอภาพกลับไปกลับมา และประหยัดเวลากว่าการให้กลุ่มตัวอย่างต้องชมภาพยนตร์ทั้งเรื่องนานนับชั่วโมงที่อาจทำให้เกิดการลืมบางฉากบางตอนไป ซึ่งเมื่อมีการสัมภาษณ์ถึงฉากบางฉากที่ผู้ชมจำไม่ได้ก็จะต้องทำให้มีการย้อนภาพกลับไปดูใหม่ทำให้เสียเวลาได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่ได้ชมภาพยนตร์ทั้งเรื่องแต่ได้ชมเฉพาะบางฉากบางตอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้แก้ปัญหานี้ด้วยการเล่าเรื่องย่อพร้อมแสดงภาพประกอบต่างๆให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจก่อนเริ่มต้นการสัมภาษณ์

หลังการตัดต่อภาพและตั้งประเด็นคำถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบล่วงหน้า (pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างคนลาวในกรุงเทพฯที่เป็นคนงานของบ้านญาติจำนวน 1 คน ซึ่งผลการทดลองเป็นไปได้ด้วยดี ทั้งตัวคำถามสัมภาษณ์ที่มีความชัดเจน ฉากตัวอย่างที่คัดเลือกมาฉายให้ดูไม่สับสน อุปกรณ์ต่างๆใช้การได้ดีไม่ว่าจะเป็นเครื่องฉายดีวีดีแบบพกพา แผ่นดีวีดีที่ตัดต่อมาใหม่ เครื่องอัดเสียงสัมภาษณ์พร้อมไมโครโฟน ปัญหามีเพียงเล็กน้อย คือ การสัมภาษณ์ใช้เวลาเกือบ 3 ชั่วโมงซึ่งค่อนข้างนานเกินไปสำหรับการสัมภาษณ์เพียงคนเดียว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตัดบางฉากที่ซ้ำหรือมีความยาวมากเกินไปออกให้สั้นลง และปรับคำถามให้กระชับมากขึ้น

ก่อนขั้นตอนการสัมภาษณ์จริง นอกจากการเตรียมข้อมูล คำถาม และอุปกรณ์ต่างๆสำหรับการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมผู้ช่วยวิจัยเพื่อเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ประเทศลาวด้วยจำนวน 4 คน เป็นคนไทย 3 คน และคนลาว 1 คน เนื่องจากลักษณะการสัมภาษณ์ค่อนข้างมีความยุ่งยากทั้งทางด้านเทคนิคที่ต้องใช้อุปกรณ์การฉายภาพยนตร์ไปพร้อมๆกับการสัมภาษณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มอบหมายงานให้ผู้ช่วยวิจัยคนไทยคอยช่วยจดบันทึกข้อมูลประวัติของผู้ให้สัมภาษณ์ คำตอบในการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ต่างๆเอาไว้ พร้อมด้วยการถ่ายภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์ตลอดการเดินทาง สำหรับผู้ช่วยวิจัยคนลาว ผู้วิจัยได้ “ต๋อย” มาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่างคนลาวที่มาให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ได้ทำหน้าเป็น “ล่าม” ด้วยในบางครั้ง เนื่องจากผู้วิจัยไม่สันทัดภาษาอีสานและภาษาลาวมากนักจึงจำเป็นต้องให้ “ต๋อย” ช่วยแปลในบางประโยค หรือให้บอกกลุ่มตัวอย่างคนลาว

ช่วยพูดภาษาไทย (คนลาวส่วนใหญ่พูดภาษาไทยได้) หรือหากต้องการพูดภาษาลาวก็ขอให้พูดช้าๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกในขั้นตอนการถอดเทปสัมภาษณ์

สำหรับการเตรียมการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรุงเทพฯ ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามและอุปกรณ์ต่างๆชุดเดียวกันกับการเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ประเทศลาว เพียงแต่การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรุงเทพฯ ผู้วิจัยไม่มีทีมผู้ช่วยวิจัยเนื่องจากบุคคลต่างๆค่อนข้างคุ้นเคยกันหรือเป็นเพื่อนของเพื่อนสนิท นอกจากนี้ยังไม่มีอุปสรรคทางด้านภาษาการสื่อสาร และการเดินทาง เพราะผู้วิจัยคุ้นเคยพื้นที่ต่างๆในกรุงเทพฯเป็นอย่างดี

ขั้นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (group interview) กับ การสัมภาษณ์รายบุคคล (individual interview) เป็นหลัก พร้อมกับการสังเกตการณ์ (observation) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม(group interview) พร้อมกับการสังเกตการณ์(observation) ส่วนใหญ่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้กับกลุ่มตัวอย่างคนลาวและกลุ่มตัวอย่างคนอีสานในการเดินทางไปเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี และพื้นที่ประเทศลาว เนื่องจากเป็นการเดินทางที่ใช้เวลาเพียง 9 วัน แต่ต้องเก็บสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นกว่า 50 คน ใน 4 จุดหลักๆ คือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 7 คน นครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน 22 คน วังเวียง จำนวน 7 คน และหลวงพระบาง จำนวน 16 คน ดังนั้น ทางเลือกที่ผู้วิจัยได้ใช้คือการสัมภาษณ์กลุ่มโดยใช้เกณฑ์พื้นที่เป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้ใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนลาวในกรุงเทพฯที่เป็นกลุ่มนักศึกษาลาวและแรงงานลาวอีกด้วย สำหรับกลุ่มตัวอย่างคนไทยบางส่วนก็ได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่มเช่นกัน ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 3 คน กลุ่มนักศึกษาปริญญาโทที่มีเพื่อนนักศึกษาลาวมาเรียนด้วยจำนวน 3 คน กลุ่มคนทำงานด้านสื่อบันเทิงจำนวน 3 คน กลุ่มนายจ้างแรงงานลาวจำนวน 5 คน และกลุ่มข้าราชการที่ทำโครงการถนนร่วมกับทางการลาวจำนวน 2 คน การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนไทยโดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่มในบางกลุ่มเนื่องจากเห็นว่าเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันและอยู่ในสถานศึกษาหรือที่ทำงานแห่งเดียวกัน ดังนั้น เพื่อความเป็นไปได้ในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างจึงได้ตัดสินใจใช้วิธีเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ด้วยวิธีนี้

วิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่มที่จังหวัดอุดรธานี นครหลวงเวียงจันทน์ วังเวียง และหลวงพระบาง ใช้วิธีคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ผู้วิจัยได้อาศัยบ้านของผู้ติดต่อประสานงานประจำ

ท้องที่ต่างๆหรือบ้านของหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างเป็นสถานที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยที่จังหวัดอุดรธานีเป็นบ้านของ “สุวัฒน์” (สัมภาษณ์วันที่ 17 สิงหาคม 2550) นครหลวงเวียงจันทน์เป็นบ้านของ “ต๋อย” (สัมภาษณ์คืนวันที่ 17 และเช้าวันที่ 18 สิงหาคม 2550) วังเวียงเป็นบ้านของ “ครู” (สัมภาษณ์คืนวันที่ 18 สิงหาคม 2550) และหลวงพระบางเป็นบ้านของ “แรก” (สัมภาษณ์เย็นวันที่ 20 สิงหาคม 2550) และ “ต๋อย” (สัมภาษณ์เย็นวันที่ 21 สิงหาคม 2550) เจ้าของบ้านทุกหลังให้ความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดี ก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์ผู้ประสานงานประจำท้องที่ที่เป็นผู้ติดต่อนัดหมายกลุ่มตัวอย่างให้กับผู้วิจัยจะคอยให้ความช่วยเหลือจัดสถานที่ อาหาร เครื่องดื่ม อุปกรณ์การฉายดีวีดี และแนะนำทีมผู้วิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่างได้ทำความคุ้นเคยกัน เมื่อกลุ่มตัวอย่างมาเกือบครบตามเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยก็จะพูดคุยซักถามว่าใครเคยได้ดูภาพยนตร์เรื่องหมากเตะหรือไม่ หรือเคยได้ข่าวเกี่ยวกับหนังเรื่องหมากเตะบ้างหรือไม่ ซึ่งคำตอบส่วนใหญ่คือทุกคนรับรู้ข่าวและเคยเห็นภาพบางส่วนของโฆษณาตัวอย่างภาพยนตร์ที่ทำให้คนลาวไม่พอใจ แต่เมื่อถามถึงรายละเอียดของภาพยนตร์โดยเฉพาะเนื้อเรื่อง กลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยรู้กันสักเท่าใดเพราะทางการลาวได้สั่งระงับฉายภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล่าเรื่องย่อต่างๆให้กลุ่มตัวอย่างฟังเป็นการปูพื้น แล้วค่อยเริ่มฉายภาพยนตร์ที่ตัดต่อมาให้กลุ่มตัวอย่างได้ดูไปทีละฉากพร้อมกับตั้งคำถามสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นเกี่ยวกับการตีความว่าด้วย “ความเป็นลาว” ที่ปรากฏอยู่ในฉากนั้นๆ เมื่อได้คำตอบแล้วก็จะฉายฉากต่อไปและตั้งคำถามสัมภาษณ์สลับกันไปเช่นนี้จนจบการสัมภาษณ์ เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ก็มอบของที่ระลึกและกล่าวขอบคุณ พร้อมกับนำเครื่องอัดเสียงมาถอดคำให้สัมภาษณ์ในภายหลัง

สำหรับอุปสรรคในการสัมภาษณ์ ประการแรก ได้แก่ ภาษา เนื่องจากผู้วิจัยไม่ถนัดภาษาลาวมากนัก ทำให้การสัมภาษณ์บางครั้งจำเป็นต้องให้ “ต๋อย” ช่วยแปลให้ฟัง เช่น ตอนผู้วิจัยเริ่มซักถามคำถามแรกกับกลุ่มตัวอย่างคนลาวที่นครหลวงเวียงจันทน์ว่าใครทราบข่าวเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึงบ้าง กลุ่มตัวอย่างรีบตอบกันเสียงเซ็งแซ่จนจับความไม่ได้ว่าใครพูดอะไรเพราะทุกคนล้วนพูดภาษาลาวที่เร็วจนฟังไม่ทัน ทำให้ผู้วิจัยต้องรบกวนให้ต๋อยช่วยอธิบายและต้องขอร้องให้กลุ่มตัวอย่างคนลาวช่วยพูดช้าๆทีละคน โดยให้เหตุผลว่าผู้วิจัยไม่ค่อยสันทัดภาษาลาวและหลังการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจำเป็นต้องนำเทปที่อัดไว้ไปถอดคำสัมภาษณ์อีกครั้ง หากพูดเร็วหรือพูดพร้อมกันจะทำให้ไม่ทราบว่าใครเป็นคนพูดและพูดว่าอย่างไร ซึ่งก็ต้องบอกเป็นระยะๆ เพราะบางคำถามที่ “โดนใจ” กลุ่มตัวอย่างคนลาวมักจะแย่งกันตอบอยู่เสมอ

ประการที่สอง ความไว้วางใจ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ใช่คนท้องถิ่นแต่เข้าไปทำวิจัยปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนต่อคนลาว เพราะส่วนใหญ่คนลาวไม่นิยมพูดคุยและถูกห้ามพูดเรื่องการเมือง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องสร้างความไว้วางใจให้ได้มาก

ที่สุดว่าการวิจัยครั้งนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์โดยการไม่ระบุชื่อและนามสกุลจริงลงไป นอกจากนี้ยังได้ให้ผู้ประสานงานในท้องที่แต่ละแห่งเป็นผู้ช่วยสร้างสายสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์โดยการแนะนำตัว หรือรวมไปถึงการสั่งเบียร์และกับแกล้มมาเลี้ยงกลุ่มตัวอย่าง เพราะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากต๋อยว่าคนลาวมักดื่มเบียร์สังสรรค์กันตอนพลบค่ำซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของคนที่ประเทศลาว ดังนั้น หากเป็นการสัมภาษณ์ตั้งแต่เวลาพลบค่ำเป็นต้นไป ผู้วิจัยมักจะสั่งอาหารและเครื่องดื่มมาเลี้ยงให้กับกลุ่มตัวอย่าง เช่น คืนวันแรกที่นครหลวงเวียงจันทน์ และคืนวันที่สองที่วังเวียง เป็นต้น เพื่อให้บรรยากาศการสัมภาษณ์เป็นกันเองมากขึ้น

และประการสุดท้าย การผูกขาดการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าในแต่ละกลุ่มมักจะมีผู้ใหญ่ที่มีลักษณะกระตือรือร้น (the active participants) หรือรู้ทุกเรื่อง (the know-it-all) ที่จะแสดงความเห็นมากจนทำให้บางคนไม่กล้าพูด โดยเฉพาะเด็กๆจะพูดน้อยกว่าผู้ใหญ่เพราะคนลาวถูกสอนมาว่าเด็กต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ดังนั้น ในวันหลังๆของการเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนลาวที่หลวงพระบาง ผู้วิจัยจึงได้แยกกลุ่มเด็กวัยรุ่นออกจากกลุ่มผู้ใหญ่ โดยการสัมภาษณ์เย็นวันที่ 20 สิงหาคม 2550 ที่บ้านของ “แรก” ได้จัดให้เป็นกลุ่มวัยรุ่นทั้งหมด และการสัมภาษณ์เย็นวันที่ 21 สิงหาคม 2550 ที่บ้าน “ต๋อย” ได้แยกกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 6 คน ออกจากกลุ่มวัยรุ่นอีก 4 คน

ส่วนการสัมภาษณ์แบบกลุ่มที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างคนลาวในกรุงเทพฯ ที่เป็นกลุ่มนักศึกษาลาวและแรงงานลาว และกลุ่มตัวอย่างคนไทยบางกลุ่ม เช่น กลุ่มนักศึกษาปริญญาตรี กลุ่มนักศึกษาปริญญาโทที่มีเพื่อนนักศึกษาลาว กลุ่มคนทำงานด้านสื่อบันเทิง กลุ่มนายจ้างแรงงานลาว และกลุ่มข้าราชการที่ทำโครงการถนนร่วมกับทางการลาว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในทำนองเดียวกันกับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ประเทศลาว กล่าวคือ หลังจากหาสถานที่สัมภาษณ์ได้แล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่พัก ที่ทำงาน และสถานศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ แต่บางส่วนก็ได้มาให้สัมภาษณ์ที่บ้านของผู้วิจัยเอง ก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะพูดคุยทำความคุ้นเคยสำหรับกรณีกลุ่มตัวอย่างแบบเพื่อนแนะนำเพื่อน พร้อมกับอธิบายความเป็นมาของงานวิจัยฉบับนี้เล็กน้อย หลังจากนั้นก็จะเริ่มพูดคุยซักถามว่าใครเคยได้ดูภาพยนตร์เรื่องหมากเตะหรือไม่ หรือเคยได้ข่าวเกี่ยวกับหนังเรื่องหมากเตะบ้างไหม ซึ่งคำตอบส่วนใหญ่คือทุกคนรับรู้ข่าวและเคยเห็นภาพบางส่วนของโฆษณาตัวอย่างภาพยนตร์ที่ทำให้คนลาวไม่พอใจ แต่เมื่อถามถึงรายละเอียดของภาพยนตร์โดยเฉพาะเนื้อเรื่อง กลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยรู้กันสักเท่าใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล่าเรื่องย่อต่างๆให้กลุ่มตัวอย่างฟังเป็นการปูพื้น แล้วค่อยเริ่มฉายภาพยนตร์ที่ตัดต่อมาให้กลุ่มตัวอย่างได้ดูไปทีละฉาก พร้อมกับตั้งคำถามสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นเกี่ยวกับการตีความว่าด้วย “ความเป็นลาว” ที่ปรากฏอยู่ในฉากนั้นๆ เมื่อได้คำตอบแล้วก็จะฉายฉากต่อไปและตั้งคำถามสัมภาษณ์สลับกันไปเช่นนี้จน

จบการสัมภาษณ์ เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ก็มอบของที่ระลึกและกล่าวขอบคุณ พร้อมกับนำเครื่องอัดเสียงมาถอดคำให้สัมภาษณ์ในภายหลัง สำหรับกลุ่มตัวอย่างต่างๆเหล่านี้ผู้วิจัยไม่พบอุปสรรคด้านภาษา ความคุ้นเคย และการผูกขาดการสัมภาษณ์มากนัก เนื่องจากทุกคนพูดภาษาไทยราชการได้อย่างชัดเจน และส่วนใหญ่เป็นเพื่อน หรือเพื่อนของเพื่อนสนิทที่ค่อนข้างมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการให้สัมภาษณ์ในการทำวิจัย

2) <u>การสัมภาษณ์แบบรายบุคคล (individual interview)</u> พร้อมกับการสังเกตการณ์ (observation) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เดี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯจำนวน 9 คน คนอีสานในกรุงเทพฯจำนวน 1 คน คนไทยที่อยู่ติดชายแดนไทย-ลาวบริเวณเชียงของ-ห้วยทราย 1 คน คนไทยในหลวงพระบางจำนวน 2 คน คนลาวที่ปากแบงและห้วยทรายจำนวน 2 คน และแรงงานลาวในกรุงเทพฯจำนวน 1 คน ลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเดี่ยวมักเป็นกลุ่มตัวอย่างที่หามาได้มาค่อนข้างน้อย มีลักษณะพิเศษเฉพาะ หรือไม่สามารถจัดเวลาสัมภาษณ์ได้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเดียวกันได้ จึงต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแทน

การสัมภาษณ์แบบเดี่ยวแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการนัดหมายล่วงหน้า กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ความบังเอิญ สำหรับกลุ่มที่มีการนัดล่วงหน้า ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างคนกรุงเทพฯจำนวน 9 คน คนอีสานในกรุงเทพฯจำนวน 1 คน คนไทยในหลวงพระบางจำนวน 2 คน และแรงงานลาวในกรุงเทพฯจำนวน 1 คน ได้ใช้สถานศึกษา สถานที่ทำงานร้านอาหาร หรือบ้านพักของกลุ่มตัวอย่างเป็นสถานที่สัมภาษณ์ ส่วนกลุ่มที่พบโดยบังเอิญตามเส้นทางการเดินทาง มีจำนวน 3 คน ได้แก่ คนไทยที่อยู่ติดชายแดนไทย-ลาวบริเวณเชียงของ-ห้วยทราย 1 คน คนลาวที่ปากแบง 1 คน และคนลาวที่ห้วยทราย 1 คน ทั้งหมดเป็นการสัมภาษณ์ในพื้นที่ที่พบกลุ่มตัวอย่างทันที เช่น ผู้วิจัยได้พบ “แต๊ป” พนักงานบริการเครื่องดื่มบนเรือโดยสารที่ปากแบง ระหว่างการเดินทางบนเรือกว่า 10 ชั่วโมง ผู้วิจัยก็ค่อยๆทำการสัมภาษณ์พูดคุยไปเรื่อยๆบนเรือ หรือกรณี “น้อง” ผู้ให้บริการบ้านพักที่ห้วยทราย ระหว่างนั่งชมละครตอนกลางคืนบริเวณโถงบ้าน ผู้วิจัยก็ได้ไปนั่งดูละครด้วยพร้อมกับได้สอบถามพูดคุยเรื่องราวต่างๆที่ต้องการ สุดท้ายกรณี “ประชา” ผู้วิจัยได้พบระหว่างทางไปสนามบิน เพราะ “ประชา” เป็นคนขับรถโดยสารอยู่ที่เชียงของบริเวณชายแดนไทย-ลาว ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้กลับข้ามฝั่งจากลาวมาไทยก็ได้โดยสารรถที่ “ประชา” ขับ เพื่อไปที่สนามบินเชียงราย ระหว่างทางผู้วิจัยได้นั่งอยู่ด้านหน้ารถโดยสารจึงได้สัมภาษณ์ “ประชา” แบบไม่เป็นทางการ เป็นเวลาประมาณเกือบ 1 ชั่วโมง ซึ่งการสัมภาษณ์ในลักษณะไม่เป็นทางการแบบไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่น่าสนใจมากมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความสัมพันธ์

ของคนสองฝั่งโขงบริเวณห้วยทราย-เชียงของ และลักษณะการแลกเปลี่ยนสื่อข้ามพรมแดนที่เกิดขึ้นระหว่างคนไทยกับคนลาว และทัศนคติต่างๆของคนลาวที่มีต่อสื่อบันเทิงของไทย

อย่างไรก็ตาม วิธีการสัมภาษณ์แบบเดี่ยวที่มีการนัดหมายก็มีความแตกต่างจากกลุ่มที่สุ่มโดยบังเอิญ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีการนัดหมายจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเดียวกับการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม กล่าวคือ พูดคุยแนะนำตัว เล่าเรื่องย่อ เริ่มต้นสัมภาษณ์พร้อมฉายภาพยนตร์ตัวอย่างในแต่ละฉากให้ชมเพื่อดูปฏิกิริยาการตีความว่าด้วย “ความเป็นลาว” ที่ปรากฏอยู่ในฉากนั้นๆออกมา เมื่อได้คำตอบแล้วก็จะฉายฉากต่อไปจนจบการสัมภาษณ์ เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ก็มอบของที่ระลึกและกล่าวขอบคุณ พร้อมกับนำเครื่องอัดเสียงมาถอดคำให้สัมภาษณ์ในภายหลัง แต่หากเป็นกลุ่มที่สุ่มโดยบังเอิญอย่าง “แต๊ป” กับ “น้อง” จะเป็นการสัมภาษณ์เดี่ยวแบบคุยไปเรื่อยๆในภาพกว้างๆที่ไม่มีการฉายภาพยนตร์ให้ดู เช่น ชอบดูละครไทยเรื่องไหน ชอบพระเอกหรือนักร้องคนไหน รู้จักเท่ห์ อุเทน พรหมมินทร์หรือไม่ เคยได้ยินข่าวเกี่ยวกับหนังเรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” บ้างไหม เป็นต้น ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เดี่ยวอย่างไม่เป็นทางการมาเป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัย เพราะต้องการเก็บข้อมูลในลักษณะที่ไม่ให้ผู้สัมภาษณ์รู้ตัว ซึ่งอาจได้ข้อมูลที่น่าสนใจอื่นๆนอกจากกรอบคำถามที่วางเอาไว้ และยังป้องกันการเตรียมคำตอบเอาไว้ล่วงหน้าได้อีกด้วย

3.2.3 เกณฑ์การวิเคราะห์การตีความของผู้รับสาร

ดังที่สจ๊วร์ต ฮอลล์ (1997) กล่าวว่า “ความหมาย” เป็นกระบวนการต่อสู้ทางอำนาจที่ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่หยุดนิ่ง และเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆตามปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนกลุ่มต่างๆในสังคม ดังนั้น เมื่อความหมายจากภาพยนตร์แพร่กระจายออกไป (distribution) ผู้บริโภคความหมายแต่ละกลุ่มย่อมมีอำนาจในการยอมรับ ต่อรอง และต่อต้านรหัสความหมายที่ถูกส่งออกมาแตกต่างกัน เช่น ภาพยนตร์ประกอบสร้าง “ลาว” ให้เป็นตัวตลก แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะยอมรับว่า “ลาวตลก” คนบางกลุ่มอาจยอมรับ คนบางกลุ่มอาจปฏิเสธ และคนบางกลุ่มอาจกึ่งยอมรับกึ่งปฏิเสธ ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ที่แสดงถึงปฏิกิริยาในการตีความของกลุ่มผู้รับสารระหว่างคนไทยและคนลาวว่ามีปฏิกิริยาใน “การยอมรับ” “การต่อรอง” และ “การต่อต้าน” ทางความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ที่ถูกภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” สร้างขึ้นมาอย่างไร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งคนไทยและคนลาว จะได้รับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตีความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” โดยเริ่มจากการสอบถามถึงประสบการณ์ก่อนหน้าของผู้รับสารที่มีต่อนิยามความหมาย “ความเป็นลาว” เพื่อดูว่าประสบการณ์เกี่ยวกับลาวที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างมีผลอย่างไรต่อการตีความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” และหลังจากนั้นผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างบางฉาก

ของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ที่ใส่รหัสว่าด้วย “ความเป็นลาว” ลงไป ให้กลุ่มตัวอย่างคนไทยและคนลาวได้รับชม เพื่อดูปฏิกิริยาของกลุ่มตัวอย่างต่างๆที่มีต่อตัวบทภาพยนตร์และภาพตัวแทน “ความเป็นลาว” ว่า เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และเพราะเหตุใด

3.2.4 <u>แนวทางการวิเคราะห์ผู้รับสาร</u>

การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้รับสารคนไทยและคนลาว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาจัดเรียงใหม่ โดยแบ่งการวิเคราะห์การตีความของกลุ่มตัวอย่างคนไทยและคนลาวไปตามชุดรหัสความหมายใน 3 มิติใหญ่ๆ ดังนี้

1) มิติบุคลิกลักษณะของคนลาว แบ่งเป็น
   1.1) ความหมายว่าด้วย “ลาวตลก”
   1.2) ความหมายว่าด้วย “ลาวไร้รสนิยม”
   1.3) ความหมายว่าด้วย “ลาวสู้บ่ยั่น”
   1.4) ความหมายว่าด้วย “ลาวรักชาติ”
   1.5) ความหมายว่าด้วย “ลาวซื่อบื้อ”
   1.6) ความหมายว่าด้วย “ลาวขาดวินัย”
   1.7) ความหมายว่าด้วย “ลาวชอบความรุนแรง”
   1.8) ความหมายว่าด้วย “ลาวเห็นแก่เงิน”

2) มิติการพัฒนาประเทศของลาว
   2.1) ความหมายว่าด้วย “ลาวก้าวสู่ความเป็นสากล”
   2.2) ความหมายว่าด้วย “ลาวด้อยพัฒนา”
   2.3) ความหมายว่าด้วย “ลาววิ่งตามกระแสโลก”

3) มิติความสัมพันธ์กับไทย
   3.1) ความหมายว่าด้วย “ลาวเป็นบ้านพี่เมืองน้อง”
   3.2) ความหมายว่าด้วย “ลาวต้องพึ่งพิงไทย”
   3.3) ความหมายว่าด้วย “ลาวเป็นแรงงานของไทย”

ทั้งนี้ ในแต่ละรหัสความหมายข้างต้น ผู้วิจัยจะแบ่งกลุ่มการตีความออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การตีความของกลุ่มคนไทยกับการตีความของกลุ่มคนลาวที่มีต่อความหมายนั้นๆ ว่าคนไทยและคนลาวแต่ละกลุ่ม “ยอมรับ” “ต่อรอง” หรือ “ต่อต้าน” ต่อการลงรหัสความหมายนั้นๆอย่างไรบ้าง และหลังจากนั้นจะนำปฏิกิริยาการตีความของกลุ่มคนไทยและคนลาวมาเปรียบเทียบกัน เพื่อจะได้มองเห็นทัศนะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันระหว่างคนไทยกับคนลาวที่มีต่อรหัสความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ในตัวบทภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง”

3.3 วิธีการศึกษาระดับภาคปฏิบัติการ (action analysis)

3.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษาภาคปฏิบัติการของความขัดแย้งในโลกสัญญะไปสู่โลกความจริงในความสัมพันธ์ไทย-ลาวแบ่งเป็น 2 ระดับใหญ่ๆ คือ หนึ่ง ระดับผู้นำของไทยและลาวที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงต่อในการเจรจาต่อรองกับการรื้อสร้างภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึง ได้แก่ ผู้นำระดับสูงในกระทรวงการต่างประเทศของสปปล. เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสถานทูตลาวประจำประเทศไทย เจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงการต่างประเทศของไทย ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ โปรดิวเซอร์ และผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” เป็นต้น และสองระดับประชาชนธรรมดาของทั้งไทยและลาวที่รับรู้ข่าวคราวเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

3.3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการเก็บข้อมูลของภาคปฏิบัติการความขัดแย้ง

ในระดับผู้นำ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยได้เลือกผู้มีบทบาทโดยตรงในเจรจาต่อรองการรื้อสร้างภาพยนตร์จาก “หมากเตะโลกตะลึง” ไปสู่ “หมากเตะรีเทิร์นส” ระดับผู้นำลาว คือ เหียม พมมะจัน เอกอัครัฐทูตลาวประจำประเทศไทย เป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายจากทางรัฐบาลลาวให้เข้ามามีบทบาทในการเตือนให้ทางการไทยรีบดำเนินการประสานงานกับผู้สร้างภาพยนตร์เพื่อรีบระงับการฉายภาพยนตร์ก่อนเหตุการณ์จะบานปลาย ส่วนระดับผู้นำไทย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศของไทย วิสูตร พูลวรลักษณ์ ประธานกรรมการบริหารของบริษัทจีทีเอช จิระ มะลิกุล และ ยงยุทธ ทองกองทุน โปรดิวเซอร์ภาพยนตร์ และอดิสรณ์ ตรีสิริเกษม ผู้กำกับภาพยนตร์

สำหรับแหล่งข้อมูลระดับผู้นำฝ่ายลาวและฝ่ายไทย ได้มาจากการรวบรวมบทสัมภาษณ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ และสกู๊ปภาพยนตร์ในดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” เป็นต้น การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของฝ่ายผู้นำลาวและฝ่ายไทย แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ไทยฉบับต่างๆที่ลงข่าวในช่วงเดือน พฤษภาคม 2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” โดนคนลาวประท้วงและถูกระงับฉายในที่สุด นอกจากนี้ ยังได้อัดเทปรายการโทรทัศน์ “ถึงลูกถึงคน” ตอน “เปิดใจ... ทูตลาว กรณีหนังหมากเตะ” เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2549 ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี ซึ่งเป็นเทปสัมภาษณ์เหียม พมมะจัน เกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเทปรายการ “ถึงลูกถึงคน” มาถอดคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำจนจบรายการ ซึ่งมีเนื้อหาตั้งแต่ความเป็นมาของปัญหาการดำเนินการตอบโต้ของทางฝ่ายลาว การพูดคุยเจรจากับฝ่ายไทย และการให้ข้อเสนอแนะกับทีมงานผู้สร้างภาพยนตร์ของไทยเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้นมาได้

และช่วงที่สอง คือ ช่วงกันยายน-ตุลาคม 2549 เมื่อภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ได้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขและพร้อมออกฉายใหม่ในชื่อ “หมากเตะรีเทิร์นส” ซึ่งจะมีข่าวโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามหน้าหนังสือพิมพ์คอลัมน์บันเทิง เว็บไซต์ต่างๆของทางบริษัทจีทีเอช และเว็บไซต์ข้อมูลทางด้านภาพยนตร์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการสัมภาษณ์ของทีมผู้สร้างภาพยนตร์ที่อยู่ในดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” และการสัมภาษณ์ผู้กำกับภาพยนตร์ในรายการ “ทุกพุธทุกแผง” ทางช่องยูบีซีอินไซต์ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2549 ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของปัญหา การเจรจาต่อรอง และกระบวนการแก้ไขเป็น “หมากเตะรีเทิร์นส” พร้อมกับการนำตัวบทภาพยนตร์ฉบับก่อนและหลังการปรับแก้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วย ได้แก่ โฆษณาตัวอย่างภาพยนตร์ แผ่นปิดโฆษณาภาพยนตร์ สกู๊ปภาพยนตร์ เพลงประกอบภาพยนตร์ และบทภาพยนตร์เป็นต้น

สำหรับในส่วนระดับประชาชนธรรมดา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและวิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เช่นเดียวกันกับการศึกษาระดับการตีความของผู้รับสาร โดยส่วนที่เพิ่มเติมเล็กน้อยก็คือ การให้กลุ่มผู้รับสารทั้งคนไทยและคนลาวได้รับชมความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก “หมากเตะโลกตะลึง” มาเป็น “หมากเตะรีเทิร์นส” พร้อมกับได้นำสัมภาษณ์และความในใจของทีมผู้สร้างภาพยนตร์และดารานักแสดงในสกู๊ปพิเศษเบื้องหลังการปรับแก้ภาพยนตร์จากดีวีดีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะรีเทิร์นส” มาเปิดฉายให้ชมกัน เพื่อสอบถามความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างคนไทยและคนลาวว่า “ยอมรับ” “ต่อรอง” หรือ “ต่อต้าน” ต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ในตัวบทภาพยนตร์ครั้งนี้อย่างไร

3.3.3 เกณฑ์การวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการความขัดแย้ง

ในส่วนระดับผู้นำ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยนำบทสัมภาษณ์ของผู้นำฝ่ายไทยและฝ่ายลาวมาเปรียบเทียบข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมต่อกระบวนการรื้อสร้างความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ในภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึง ว่าผู้นำฝ่ายไทยกับฝ่ายลาวมีจุดยืนที่เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร และผลลัพธ์ของการต่อสู้ทางความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโลกความจริงมากน้อยเพียงใด อย่างไร

สำหรับระดับประชาชนธรรมดา ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ 3 อย่าง คือ การวัดการเข้าถึง (access) การวัดการรับรู้ (perception) และการวัดการกระทำ (action) /แนวโน้มการกระทำในอนาคต (prediction) ของฝ่ายไทยกับฝ่ายลาวที่มีต่อประเด็น “การโดนแบน” ของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” และการกลับมาใหม่ในชื่อ “หมากเตะรีเทิร์นส” ดังนี้

1) ด้านการเข้าถึงข้อมูล (access) ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่อกรณี “การโดนแบน” ของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
2) ด้านการรับรู้ (perception) ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นและทัศนคติต่อกรณีที่ภาพยนตร์เรื่องหมากเตะโลกตะลึง “โดนแบน” และกรณีที่ผู้สร้างภาพยนตร์ได้มีการปรับปรุงแก้ไขจาก “หมากเตะโลกตะลึง” มาเป็น “หมากเตะรีเทิร์นส” ว่ามีความรู้สึกอย่างไร เพราะเหตุใด
3) ด้านการกระทำ (action) ในส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการดูว่ากลุ่มตัวอย่างคนไทยและคนลาวมีการกระทำและแนวโน้มการกระทำในการต่อสู้ทางความหมายมาสู่ “การกระทำ” ในโลกความจริงได้มากน้อยแค่ไหน และอย่างไร เพื่อเป็นการเฝ้าระวังหรือการส่งสัญญาณเตือนล่วงหน้าว่าความขัดแย้งในโลกสัญญะสามารถกลายเป็นชนวนทำลายความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ลาวในอนาคตได้มากน้อยเพียงใด

3.3.4 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลภาคปฏิบัติการความขัดแย้ง

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบทัศนะของฝ่ายไทยกับฝ่ายลาวที่มีต่อการรื้อสร้างความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” ในภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” และกระบวนการ

ปรับแก้เป็น “หมากเตะรีเทิร์นส” ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตามลำดับดังนี้

1) ระดับผู้นำ
    1.1) ทัศนะระดับผู้นำฝ่ายลาวในการรื้อสร้าง “ความเป็นลาว” ในภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” โดยแสดงถึงการอ้างเหตุผลในการสร้างความชอบธรรมต่อการรื้อสร้าง “ความเป็นลาว” ในตัวบทภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง”
    1.2) ทัศนะของทีมผู้บริหารระดับสูงของบริษัทผู้สร้างภาพยนตร์และผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” โดยแสดงถึงการอ้างเหตุผลในการสร้างความชอบธรรมต่อการสร้าง/รื้อสร้าง“ความเป็นลาว”ในตัวบทภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง”
    1.3) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังกระบวนการต่อสู้ทางความหมายว่าด้วย “ความเป็นลาว” โดยเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง “หมากเตะโลกตะลึง” และ “หมากเตะรีเทิร์นส” จากโฆษณาตัวอย่างภาพยนตร์ แผ่นปิดโฆษณาภาพยนตร์ สกู๊ปภาพยนตร์ เพลงประกอบภาพยนตร์ และบทภาพยนตร์

2) ระดับประชาชนธรรมดาของทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายลาว
    2.1) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่อกรณี “การโดนแบน” ของภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง”
    2.2) การรับรู้และทัศนคติต่อการระงับการฉายและการปรับแก้จาก “หมากเตะโลกตะลึง” ไปเป็น “หมากเตะรีเทิร์นส”
        - กลุ่มตัวอย่างที่ “เห็นด้วย” พร้อมการอ้างเหตุผล
        - กลุ่มตัวอย่างที่ “ประนีประนอม” พร้อมการอ้างเหตุผล
        - กลุ่มตัวอย่างที่ “ไม่เห็นด้วย” พร้อมการอ้างเหตุผล
    2.3) การกระทำ/แนวโน้มการกระทำต่อกระบวนการต่อสู้ทางความหมายในโลกความเป็นจริง